

det wid tillfället af denna förflyttning rektor Johannes medtog till Åbo såsom en mycket lofwande yngling den unge Mikael ur Wiborgs skola och förskaffade honom anställning hos biskopen såsom renskrifware. Det war på detta sätt, som Torsby-fiskarens son infördes på den bana, der han sedermera så utmärkte sig såsom finsta kyrkans reformator och finst skrifställare. Johannes hade gifwit honom en af dessa skatter, som äro de värderikaste i lifwet, skatten af goda kunnskaper; och tillika hade han på det bästa talat för honom hos biskop Martin Skytte. Denne war en menniskoälfskande man, alltid willig att uppmuntra och understödja sådana ynglingar, hos hwilka han fann goda anlag att blifwa något nyttigt för fosterlandet. Snart tillwann sig den unge Agrikola genom sina gåfwor, sin flit och sina allwarliga sträfswanden biskopens hela förtroende, och när Johannes dog, fick Agrikola esteträda honom i hans sekreterareskytla hos Martin Skytte.

Agrikola antom till Åbo fring 1530, just wid den tiden då Peter Särkilax, denna Finlands första, evangeliska predikant, förtunnade den renade kristendomens nya, men ewigt desamma gudomliga läror i Åbo, och af honom fick vår unge Agrikola wäckselsen att uppträda såsom reformationens eller luthersta kyrkoförbättringens utbredare i werk och gerning i Finland. Tillgifwen den apo-

stoliska läran, (såsom Lutheriska kyrkoläran den tiden kallades, emedan Luther återfört till apostlalärens renhet den under de närmast förflutna århundradena med menniskodifter uppblandade kristna tron) och dertföre behaglig för konung Gustaf den första, hwilken längtade att i Sverige och Finland införa kyrkoförbättringen, blef vår Agrikola inwigd till det heliga prestaembetet så tidigt, att han knappast uppnått myndiga år, och från den tiden begynte han flitigt öfwa sig i predikande, både i Åbo stad och i landsbygden, dit han åtföljde biskopen på de embetsresor kring stiftet, denne tidt och ofta gjorde för att granska kyrkoficket i socknarne. Derigenom utvecklades den unge prestmannens rika andeliga gåfwor och lifwades hans nit för Guds sak, samt blef han tidigt känd på många orter i landet för sina predikningar i den nya, rena andan, och ingaf, såsom en annan af Finlands lärda och werksamaste biskopar, **Paul Tuusten**, om honom berättar, redan då mången det hoppet, att han skulle blifwa ett nyttigt redskap för församlingens underwisande i Christi sanna, oförfälskade lära. Men förvån Agrikola kunde med full framgång fortsätta Peter Särkilaz' werk, måste han begifwa sig till reformationens stamstad: till Wittenberg, den nya, berömda högskolan i Tyskland, der tusendetal ynglingar lyfnade med wördnad och wettgirighet till **Martin**

Luthers och hans lärda vän, den milde **Philip Melanchtons** föreläsningar, rörande den enda saliggörande sanningen om nåden i Christo Jesu. Omkring år 1535 reste Agrikola dit och blef der till 1539, under hwilka år han flitigt begagnade de stora männens underwisning och erhöll den då för tiden mycket ansedda wärdigheten af magister. Han kom från Wittenberg till Stockholm sistnämnda år och Luther sjelf skref om honom till konung Gustaf den första, att han "wäl war ung ännu men utmärkt i lärdom, snille och goda seder," hwarföre Luther framställde honom för konungen "såsom en wälbepröfwad man och bad Christus, att Han genom honom måtte skaffa mycken frukt för sitt rike." Då Agrikola från Stockholm hemkom till Åbo om sommaren 1539, anställdes han i Åbo skola som rektor och der werkade han i 9 år med brinnande nit och stor skicklighet, så att den skolan den tiden räknades som en af de allra yppersta i hela Sveriges rike. Under det han war rektor biträdde han tillika biskop Skytte på dennes biskopsvisitationer eller embetsresor i landet och på dessa resor begagnade Agrikola flitigt tillfället att predika och genom sina predikningar förbereda det finska folket på den sanna lärans annammande; sålunda werkade han både såsom lärare wid landets förnämsta skola och i församlingarne genom predikningarne i evangelii

anda, att öppna sina samtida landsmäns hjertan för det ljuswa budskapet om menniskornas frälsning och salighet genom **tron allena på Christi ewigt gällande förtjenst**, och deras ögon till att inse, huru denna grunden för en kristens hela salighets hopp blifwit under tidernas lopp rubbad och skakad genom de påfliga lärornas **werkhelighet**. 1548 blef Agrikola enkom förordnad att wara den äldrige biskopens medhjelpare och upphörde då att wara skolrektor. Sedan Skytte dött 1552, skötte Agrikola ensam hela det höga och ansvarsfulla biskopsambetet under tvenne års tid, innan han blef till ordinarie biskop utnämnd och inwigd. Under den tiden, då han skötte stiftet ensam eller tillsammans med Skytte, försiggick redan reformationen med rastaste steg i vårt kära fosterland, så att, då Agrikola sjelf wardt biskop, hade redan reformationens ljus segrat öfwer det påfliga mörkret, om det också ännu drog länge, länge ut, innan det mörker, som i århundraden hwilat öfwer landet och i folkets hjertan, wet fullkomligt bort ur landet och sinna. Ty endast långsamt mogna sanningens sädeskorn i människohjertat, dit lögnens ogräs hastigt intränger, men endast med stor swårighet och möda derur uppryckes. Därföre må wi ständigt och warmt bedja Gud, att Han städse låter sitt heliga ords ljus lysa för oss, suckande: "Helige Gud och fa-

der, helga oss i din sanning, ditt ord är sanning."

När Agrikola i Juni 1554, blef biskop, inträttades i Finland två stift, Åbo och Wiborgs, af hwilka Agrikola fick det förra och Paul Junsten det sednare. Churu af konungen utkorad biskop, brådskade icke Agrikola att låta högtidligen insätta sig i sitt höga embete; honom lågo de dyra pligter och det arbete, som åtföljde hans embete, främst om hjertat och därföre visiterade han hela sommaren stärsöcknarne i södra delen af stiftet, innan den högtidliga förrättning, hwarigenom han wardt i embetet insatt, försiggick i Åbo domkyrka. Följande sommaren 1555, medan krig rasade med Ryssland i östra delen af Finland, besökte han församlingarne i norra delen af stiftet eller i det aflägsna Österbotten.

Detta är den sista embetshandling, som finnes upptecknad om honom, såsom biskop. Ty den werksamme, så rikt begäfwade herdens och fosterlandswännens död inträffade kort derpå, således medan han ännu stod i mannaålderns blomma, i en ålder af högst 47 år. Men lifwets sanna längd beror icke af de år, som war lefnad mäter, utan egentligast af de ädla werk och gagneliga gerningar, hwarmed wi uppfylla våra lefnadsdagur, af det goda, wi tänkt, welat och med Guds nådiga hjelp uträttat. Den ädle biskop Agrikolas korta lif war långt och rikt, emedan

han under sina få lefnadsår hunnit uträtta så mycket herrligt och godt för Guds rike och tillika så mycket nyttigt och af framtidsrit betydelse för det finska folkets språk och bildning.

Ronung Gustaf den första, som sedan Nov. 1554 varit i krig med sin granne, Ryshlands furste, men lifligt önskade ett slut på fejden, skickade dit sändebud, för att bereda fred, och bland dem den högt aktade, skicklige och språkkunnige biskop Agrikola, som till och med kände ryska språket, en kunnskap, som då var mycket sällsynt. Den 21 Februari 1557 anlände sändebuden till ryska hufvudstaden Moskwa och lyckades så väl, att fred blef undertecknad på 40 år den 2 April 1557. Den 3 April reste Agrikola från Moskwa, men på återvägen insjuknade han och dog hastigt, då man skulle hjälpa honom, efter hans egen begäran, ur släden, i Nykyrko socken och Kyroniemi by den 9 April 1557. Såsom hela hans lefnad varit utmärkt af outtröttligt nit i hans wigtiga embetspligters uppfyllande, så dog han också midt under det han var sysselsatt med detta wigtiga fredswärf för det allmänna bästa. Hans döda lekamen fördes till Wiborg, der han begrofs med högtidlig likbegängelse den 11 April, som war palmsondagen.

Biskop Agrikolas maka hette Brita Dlofsdotter. Man känner åtminstone en son

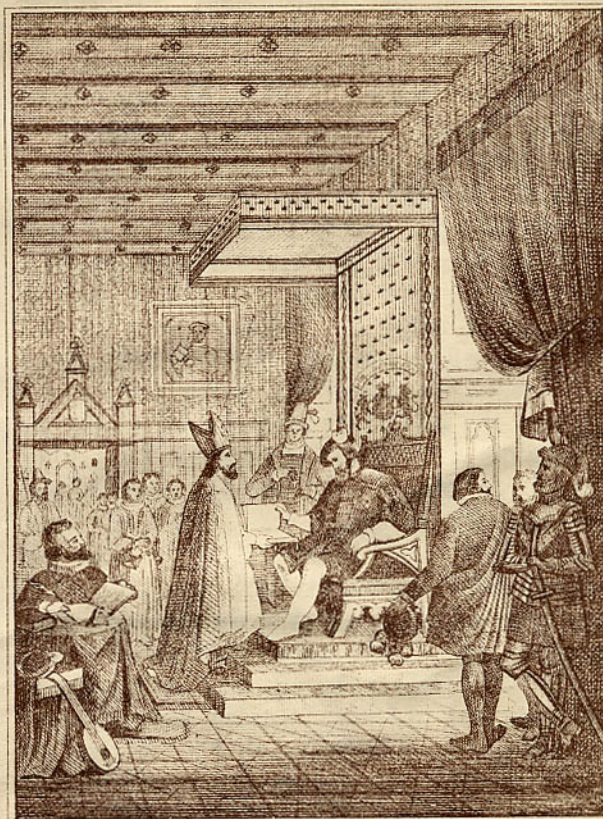
af honom, hwilken blef upphöjd i adeligt stånd och fick då namnet Lejonmark.

Huru biskop Agrikola ingrep i befordrandet af kyrkoförbättringens stora werk i Finland, derom saknar man i historieböckerna utförligare och närmare uppgifter. Men det är lätt att förstå, att det wigtigaste derwid war, att han öfversatte och utgaf största delen af den heliga Skrift på finska språket samt äfwen författade andra religiösa skrifter på samma wårt modersmål. På samma gång han sålunda beredde finnarne tillgång till Guds heliga ord och till religionens sanningar på deras eget språk, upphöjde han finskan, som man hittills blott talat, men aldrig i böcker begagnat, till skrift- och bokspråk, så att det finska folket står till honom i en oändligt stor förbindelse både för hwad han gjorde för finnarne i afseende på Guds ords utbredande ibland dem, och för deras kära och wackra språks räddande från glömska och undergång genom des förwandlande till ett i böcker och skrifter begagnadt och begagneligt tungomål. Hwar och en, som wet värdera det dyrbara tungomål, på hwilket en älskande moder hwisfar till oss sina ömma kärleksord och sina dyrbara lärdomar och förmaningar allt ifrån den stund wi begynna att något fatta och förstå, detta wälljudande språk, genom hwilket wi förnä meddela våra föräldrar, våra anhöriga och wänner våra

tankar, våra önsningar, våra känslor, han vet och, att stor, en outhärlig tacksamhet är finsta folket skyldigt den man, som först begynte begagna i skrifter och sålunda upphöja till bokspråk modersmålet. Och huru stor blir icke denna tacksamhetskuldb, då vi lägga dertill, att till detta språk af denna samma man främst bland allt öfverflyttades Guds eget heliga ord, boken bland böcker, den Heliga Skrift eller bibeln. Den kostligaste bland perlor, Guds uppenbarade ord, innefattad i den ädlaste af metaller, vårt eget dyra, kära modersmål, se der den skänk, som biskop Agrikolas hand räckte det finsta folket. Hvilken gåfwa kunde vara herrligare och välkomnare än denna! Därföre står och i den förnämsta af landets kyrkor, i Åbo wördnadswärda, äldriga domkyrka, afbildadt på en wägg i koret det högtidliga tillfälle, när biskop Agrikola öfwerlemnar den finsta bibelöfversättningen åt Swearikets och Finlands gemensamma konung, och den herrliga målningen står med rätta wid sidan af den, som föreställer, huru finnarne döptes af den helige biskop Henrik, ty ordet och sakramenterna äro nycklarna till Guds rikes skatter.

Jag skall nu orda om de böcker och skrifter, som biskop Agrikola författat och utgifwit:

Biskop Agrikola har utgifwit först en "bönebok," hvilken är den äldsta på finsta

Konung Gustaf den femte mottager af Biskop Agrikola, den första Finnska Bibel öfversättningen.

skrifna bok, som kommit till våra dagar, sedan den trotsat många härjande eldsvådor och fiendehand, hwilka under de flydda århundradena så många gånger förstört boksamlingarne i vårt land. Boken trycktes 1544 i Stockholm. Afwen en **ABC-bok** har han utgifwit och en **katekes**, hwilken war en öfversättning af folk- och barnaboken: Luthers lilla katekes, och dessa böcker skola blifwit tryckta före 1544, men af dem har icke ett enda exemplar till våra dagar räddats. Agrikolas bönebok innehåller icke blott en samling böner och walda lossånger både ur bibeln och af äldre kyrkofäder och fromma män i kristna kyrkans äldsta tider, utan också mycket annat, såsom 1:sta kapitlet af Johannes' och Lukas', det andra af Matthei och det fista af Marci ewangelium, kristna kyrkans allmänna trosbekännelser, både apostoliska tron och nicenska tron, sådan den finnes i psalmboken under N:o 5, och athanasianska tron, som finnes i Swebilii katekes, börjande med orden: "Hwilken, som will salig warda" o. s. w. Desutom finnes der en ständig almanacka, reglor, uppgifter och ordspråk, lika dem som man nu för tiden läser i "bondpraktikan," "kloka gubben" och "gumman" och dylika skrifter, som wilja lemna allmogen goda råd och föreskrifter i det dagliga lifwets förekommande fall, syflor och förhållanden. Der finner man ock kollekter

eller böner för hvar och en af årets högtidsdagar, icke blott för dem, hwilka ännu i våra dagar högtidligen firas, utan ock för många, hwilka firades i forna, katolska tider, och af hwilka de flesta aflystes redan reformations-tiden, men af hwilka andra bibehöllo sig ända till 1772. En sådan gammal, öfwer trehundraårig bok, hwilken de tiderna war så dyr och dyrbar, är en stor sällsynthet nu att få se, än mer att få äga; och man kan icke betrakta en sådan utan djupa känslor af wördnad och tacksamhet, då man påminner sig, att det war denna wördnadswärda bok, af hwilken våra fäder först lärde sig att nalkas Gud i böner på sitt eget språk, då man hittills i kyrkorna begagnat böner endast på det latinska språket, som ingen utom presten och stundom äfwen icke han, som dock uppläste dem, förstod. Om den boken berättar biskop Junsten, att den war för Finnarne en så kärkommen klenod, att den dagligen nöttes af deras fingrar. Huru litet förstå wi, nuförtiden lefwande, som se böcker i så stor myckenhet, att uppfatta, hwilken stor och owanlig skatt det finska folket då hade i denna sin enda bok!!

Den wigtigste och ofskattbaraste gåfwan, som den ädle Mikael Agrikola gaf det finska folket, war likwäl den **Seliga Skrift**, hwilken han wäl icke helt och hållet utgaf, men dock till största delen; det bröjde också mer

än 100 år efter honom, innan **hela** bibeln blef till finskan öfwersatt och utgifwen. Nya Testamentet trycktes 1548; Davids psalmer 1551, widare en bok, som innehöll utom Moses' säng, andra Samuelsboks 23:de kapitel, Josafats bön, walda kapitel ur Esaias, Jeremias, Hesekiel och Daniel och de 9 första, mindre profeterna, tryckt 1551, samt Haggai, Zacharias, Malachias år 1552.

Desutom har Agrikola utgifwit den första finska "**Kyrko-handbok**" 1549 samt samma år den finska "**messan**" och "**Jesu Christi lidandes historia**."

Desa 7 böcker förtjena att af det finska folket wördas och älfas, såsom grundwalen för den evangeliska lärans tryggade fortbestånd i vårt land, liksom de äro förstlingarne af det finska språkets uppträdande i skrift eller tryck. Hwilken minneswärd i sitt folks hjerta har icke Agrikola rest sig dermed, om detta folk förstår att älfka och wörda sina ädla minnen och sina hädangångna utmärkta män. Gifwe Gud, att en och hvar, stor och liten, förstode att rätt tacka Gud, som sticket det gömda och lilla Suomi-folket sådana män, som Mikael Agrikola!

Agrikola war till sitt lynne en sådan werksam och pådrifwande man, som den oroliga tid behöfde, i hwilken han föddes och af Gud sattes att verka. När den gamla tidens förwillade lära stridde med den nya

upplysningen af sanningen genom Luther, twelwade icke wår Agrikola, utan eguade sig med själ och hjerta åt den nya lärans utbredande i landet och bragte den till seger i lifwet, men förfor derunder med sådan hofsamhet och klof wisheit, att han icke brådstörtadt kullkastade allt, som af ålder warit, utan i sina förbättringar endast syftade på den kristna församlingens sanna wäl, i det han besinnade, att man icke bör med wåld draga menniskorna, liksom wid håret, till sanningen, utan småningom bereda deras sinnen för henne och så småningom arbeta på fördomarnas aflägsnande. Så går äfwen Gud tillwäga i naturens rike; Han låter morgonstämningen följa på natten, Han låter dagningen och morgonrodnaden småningom följaga nattens mörker, innan Han sänder solen att med sitt strålände anlete belysa jorden och börja den rätta dagen. Agrikola, som war ett barn af Guds ljus och wisheit, handlade enligt sin mästares Jesu Christi bud: "Warex milde, som duswor och listige, som ormar."

Alla hans handlingar i det offentliga lifwet mittna om rashteten i hans företag och fastheten i hans grundsatser, hwilka båda egenstaper woro så högeligen af nöden i den upprörda tid, då han lefde. Men med sitt klara förstånd, sin kraftiga wilja och sin rasfa handlingskraft förenade Agrikola ett ömt och

känsligt hjerta; detta bewisar, bland annat, den rörande klagan, hwilken en swår hungersnöd, som 1551 rådde i Finland, afpresfode honom, till följd af folkets nöd, hwarföre han på det mest bewekande sätt bönföll om hjelp från Sverige åt det hungrande fosterlandet.

De stora dygder, som prydde detta Guds utkorade redskap, de förtjenster Agrikola förwärfwade sig om sitt torstiga och gömda fädernesland skola göra hans namn wördadt och älskadt, så länge någon menniska talar med finst tunga och så länge ett kristligt folk bygger och bor i "de tusen fjöars land." I hela det finska folkets hjerta, i desz historie har Agrikola en minneswård, som aldrig tidens tand kan bortnöta eller rost och mal förtära. Men emellertid har man i våra dagar, då nitälstan att troget bewara minnet af förfädrens ädla idrotter alltmer wakuat och lifwats, fattat den wackra tanken att äfwen åt denne det finska fosterlandets ädle och kärleksfulle son förskaffa en synlig minneswård, som wore hans gagneliga och widtomfattande fosterländska werksamhet wärdig. Till detta werk bör det wara en sann fröjd för hwarje Finlands son och dotter att bidraga med någon mark eller penni, och af det ringa, som jag förtjenar, har det warit mig en stor och fällan spord glädje att lemna min lilla skärf."

Då den goda lärarinnan yttrat dessa ord, blef hon förwånad, att från den eljest så tyfsta och ifrigt lyfnande skaran få förnimma ett sakta, men undertryckt sorl. Hon tyfnade då och — se! sorlet fortfor ännu. Nu frågade hon mildt och allwarligt barnen, hwad detta sakta mummel skulle betyda, hwarpå en af de små, som sutto henne närmast, lät förnimma ett: "Goda lärmor! jag och Eric funderade på, huru wi skulle kunna med någon liten slant bidraga till biskop Agrikolas minneswård." "Jag ock, jag ock," ljöd det i chorus af gröfre och finare barnröster. Alla, alla wille de få gerna hafwa sin lilla del i det af den goda lärarinnan antydda wackra företaget till Agrikolas ära, men huru skulle det tillgå? Den förståndiga lärarinnan uppmanade dem då att tänka närmare på saken, och det behöfdes icke lång öfwerläggning, förrän man war ense derom, att en och hwar borde sjelf, genom eget arbete, söka förwärfwa det lilla bidrag, han eller hon wille lemna; eljest skulle det icke wara någon rätt glädje med alltsammans. Under wintern torde det icke bli så lätt, derom kom man öfwerens, att förtjena något, men då den wackra och ljuswa sommarn kom, trodde man sig lätt komma tillrätta med saken. Den ena wille plocka bär, den andra samla swamp, den tredje kummin, den fjerde ben, den femte lumpor, den sjette biträda med kreaturs wall-

ning, den sjunde samla eubär, den åttonde biträda med ängsrödning o. s. w., alla hade de defutom sina små trädgårdsfångar i den gemensamma trädgården och i den skulle de plantera så många goda örter, som sedan låte försälja sig i staden; flickorna skulle odla blommor och i staden försälja så wackra blom-buketter, gossarne skulle försälja allehanda små lekfater af trä, hwilka för stadsbarnen skulle wara begärliga; nog skulle det gå, menade man, och allas anleten skeno redan af barnslig glädje öfwer den wackra summa, man sålunda skulle få till sammans till det ädla ändamålet. Den goda lärarinnan lät en stund barnen uppgöra sina planer och fröjdas i hoppet, att också de få offra en skärf till det företag, hwarigenom det finsta folket wille ådagalägga sin wördnad för den finsta reformatorns minne; men derpå samlade hon dem åter på sina platser med ett allwarligt: **tyft** och sade:

Älskade barn! jag har nu berättat er, hwad jag känner om vår Mikael Agrikola. Jag har inhemtat detta ur en bok kallad "Finlands minneswärda män" och ur hwilken jag flere än en gång skall berätta er om de ädle, hwilka warit vårt dyra land till gagn eller wälsignelse i ett eller annat hänseende. Nu slutar jag med en fråga: Hwarigenom tron S att Mikael Agrikola blef en så ädel och ständigt för Finland minneswård

man? Jo, genom intet annat än sin gudsfruktan och sin fosterlandskärlek. Emedan han älskade Herren Gud öfverallt, så älskade han också alla menniskor och framför allt dem, i hwilkas midt han stod, dem som med honom hade gemensam Guds-ärfkan och gemensamt fosterland: det finsta folket, ur hwars led han genom Guds nåd och menniskors godhet, egen flit och arbete framgått till ett af de swäraste embeten i samhället, det högsta i kyrkan. Det finsta fosterlandet, — åt det egnade han alla sina krafter, wälwetande, att den, som under jordelifwet egnar det land, der Gud låtit honom födas och satt honom att verka, sina bästa sträfswanden, hela sitt hjerta, näst Gud, som all ära och all ärfkan tillkommer, den menniskan får, i tron på Guds nåd, hoppas och wänta ett hem en gång i det himmelska fosterlandet, till hwars medborgare wi här uppfostras i det jordiska och förgängliga fäderneslandet. — Tiden är nu långt framskriden och morgondagens stundande arbete fordrar, att I nu fån föla hwilan i hemmet, för att dertill samla krafter, men innan wi skiljas, låtom oss bedja Gud, som gifwer den rätta andan, att Han, stor i nåd, ger oss äfwen Mikael Agrikolas guds-kärlek och fosterlandskärlek; och för att låta oss af Agrikolas bild dragas till åtanlan på vårt dyra, älskade fosterland, skola wi till-

sammans sjunga den wackra psalmen af Runeberg om fosterlandet, för medborgare:

Bewara, Gud, vårt fosterland,
Håll öfwer det din starkhets hand,
Och war des hågn i strid som frid,
I sorgens som i glädjens tid.

Här se wi hwad oss mest är wårdt,
Allt hwad wi skatte dyrt och kärt;
Ej fjerran finns en bygd, ej när
Som är för oss hwad denna är.

Här hafwa våra fäder bott
Arbetat, kämpat, hoppats, trott;
Här äfwen wi war boning fått,
Med samma lif och samma lott.

Här skola våra barn också
En gång på våra stigar gå,
Ha det wi haft, se det wi sett,
Och be till Herren, som wi bedt.

Gud, skydda detta kära land,
Från sjö till sjö, från strand till strand,
Sänk öfwer det din milda wård,
Som sommardagg på rosengård.

Wälsigna hwarje trofast själ,
Som önskar det af hjertat wäl;
Men slå hwart ondskans uppsåt ned,
Som will des fall och stör des fred.

Låt det så bli och wara ditt,
Befolkadt, tryggadt, gladt och fritt,
På kärlek bördigt som på råd
Och uppfyllt af din Andas nåd.

Du hulptit det ur mörkret opp
 Liksom en blomma ur sin knopp,
 Så låt det ock till tidens slut
 Uti ditt ljus få wecklas ut.

Det ljuset är ditt helga ord,
 En sol för himmel och för jord;
 Gif att det klart här lysa må
 Och aldrig mer ifrån oss gå!

Efter denna psalm, sedan barnen tagit
 affsked af sin goda lärarinna, wandrade de
 fremmande bort, men barnhemmets skydds-
 lingar, sedan de intagit sin tarfliga aston-
 måltid och bedt astonbönen, slumrade snart
 alla in, och äfwen lärarinnan fick snart efter
 dem söka hwilan, som är så ljus efter en
 wäl använd dag. Då war det alldeles tyst
 i skolhuset i M., men derute, i den hög-
 tidliga Decemberratten, skeno himmelens ota-
 liga stjernwerldar ned, bewittnande, med sina
 i årtusenden lika tindrande eldar, att den-
 samme oföränderligt kärleksrike Fadren ifrån
 himmelen ser i kärleksfull omsorg ned än i
 dag på Mikael Agrikolas gömda, ringa, men
 genom Jesu Christi tro förherrligade foster-
 land.

